

Anarcho-Biblioteka
Dobry pieróg to wywrotowy pieróg

Antyfaszystowskie Powstanie w Czarnogórze

Antifa Jaworzno

Antifa Jaworzno
Antyfaszystowskie Powstanie w Czarnogórze
11 lipca 2020

[http://antifajaworzno.bzzz.net/2020/07/11/
antyfaszystowskie-powstanie-w-czarnogorze/](http://antifajaworzno.bzzz.net/2020/07/11/antyfaszystowskie-powstanie-w-czarnogorze/)

pl.anarchistlibraries.net

11 lipca 2020

W szkole uczono was na pewno o powstaniu warszawskim, być może powiedziano też coś o powstaniu słowackim trwającym od 29 sierpnia do 28 października 1944 roku. A zastanawialiście się kiedyś kto zorganizował pierwsze antyfaszystowskie powstanie w okupowanej Europie? Gdzie padła pierwsza kropla, która wydrążyła później całą nazistowską skałę?

Historię małych narodów z reguły pomija się na lekcjach historii. A szkoda, bo małe narody wcale nie posiadają mniejszej bitności od tych, zdawałoby się, wielkich i silnych. W małych narodach żyje wielki duch. Całokształt walk narodowo-wyzwoleńczych Czarnogórców zdaje się to potwierdzać, zwłaszcza zaś antyfaszystowski zryw sprzed 79 lat, a także dalsza podjazdowa walka z okupantem.

6 kwietnia 1941 r. Atak państw osi na Królestwo Jugosławii rozpoczął kampanię kwietniową, stanowiącą początek II wojny światowej w Jugosławii. Siły zbrojne III Rzeszy, Włoch, Węgier i Bułgarii wkroczyły na terytorium państwa z różnych kierunków. 17 Belgrad skapitulował. Na konferencji w Wiedniu 21 i 22 kwietnia 1941 r. osiągnięto porozumienie podpisane przez ministrów spraw zagranicznych Galeazzo Ciano i Joachima von Ribbentropa, na mocy którego Czarnogóra trafiła pod okupację Królestwa Włoch. Włosi szybko dokonali cesji terytorialnych na rzecz marionetkowego państwa albańskiego włączając do projektu Wielkiej Albanii m.in. miasta Plav i Gusinje. Na skutek takich posunięć sił okupacyjnych czarnogórskim pasterzom zostały przecięte ich drogi, którymi wędrowali. W państwie, w którym było dwukrotnie więcej owiec niż ludzi (750 000, co daje 53,6 owiec na km²), ograniczenie pól wypasu było dla gospodarstw domowych bardzo odczuwalne. W rezultacie najbiedniejsi mieszkańcy pierwszej Jugosławii, jakim byli Czarnogórcy, stali się jeszcze bardziej biedni. W odniesieniu do sytuacji zwykłych mieszkańców, przytoczyć można uwagę gubernatora Czarnogóry Alessandro Pirzio Biroliego. W raporcie do oddziału operacyjnego Sztabu Głównego Sił Zbrojnych w Albanii z 2 sierpnia 1941 r. faszystowski generał donosi, że w kraju panuje duch niezadowolenia, nieufności i rozczarowania z powodu niepewnej sytuacji gospodarczej i politycznej. Z powodu utraty żyznych ziem na nizinach wokół miasta Tuzi, które zostały włączone do projektu Wielkiej Albanii, zmniejszyła się poważnie produkcja pszenicy i żyta. Z powodu utraty Ucinja, który również znalazł się w granicach Albanii, utracono całkowicie produkcję soli – niezbędną dla narodu pasterskiego. Wydobywanie rud i pozyskiwanie znacznej ilości drewna zostały uniemożliwione utratą Plavu i Gusinja. Czarnogórska gospodarka była w stanie zapewnić niewiele ponad jedną trzecią potrzebnej produkcji. Równocześnie z coraz większą biedą, ludność

kraju powiększyła się o tych Czarnogórców, którzy zostali wysiedleni z Albanii, Kosowa i Niepodległego Państwa Chorwackiego, co jeszcze bardziej obciążało rodzimą gospodarkę. Sytuacja mieszkańców po czarnogórskiej stronie granicy była wręcz katastrofalna. Zubożała Czarnogóra stała się terenem gdzie idee komunizmu (zwłaszcza zagadnienia związane z ekonomią i kwestiami materialnymi) zaczęły spotykać się z coraz większym poparciem mieszkańców. Jak zauważa Biroli, biedne państwo stało się „łatwą ofiarą komunizmu”, a „prymitywny acz waleczny naród” był zdeterminowany do wszczęcia rebelii, która była dodatkowo uargumentowana atakiem III Rzeszy na Związek Radziecki.

4 lipca na posiedzeniu Komitetu Centralnego Politbiura KPJ podjęto decyzję o wszczęciu rebelii. Milovan Đilas po przybyciu do Czarnogóry, 8 lipca 1941 w plemienu Piperi, koło Podgoricy zorganizował spotkanie krajowego komitetu KPJ, w którym uczestniczyli sekretarz partyjny Božo Ljumović, Blažo Jovanović (pierwszy powojenny prezydent Czarnogóry) oraz członkowie komitetu krajowego: Radoje Dakić, Savo Brković, Budo Tomović, Vido Uskoković, Krsto Popivoda i Periša Vujošević. Na spotkaniu ostatecznie potwierdzono organizację powstania przeciwko włoskim faszystom.

13 lipca 1941 r. z inicjatywy Komunistycznej Partii Jugosławii wybuchła w Czarnogórze ogólnonarodowe powstanie antyfaszystowskie. Jest to pierwsze powstanie ludności przeciwko okupantowi podczas II wojny światowej, zorganizowane w okresie bezdyskusyjnej dominacji państw osi w okupowanej Europie. W powstaniu zorganizowanym w całości przez KPJ, rolę pierwszoplanową odgrywali przede wszystkim Milovan Đilas, Arso Jovanović, Blažo Jovanović, Peko Dapčević i Moša Pijade. Powstanie ogarnęło zasięgiem cały kraj, a w ciągu kilku dni większość czarnogórskich ziem została wyzwolona. Komitet krajowy KPJ 18 lipca powołał tymczasowe Dowództwo Naczelne Narodowo-wyzwoleńczych Sił Czarnogóry, Boki Kotorskiej i Sandżaku.

W powstaniu 13 lipca uczestniczyło 32.000 ludzi, tj. aż 66% zdolnych do służby wojskowej mieszkańców Czarnogóry. Od 13 do 22 lipca powstanczy wyzwolili sześć głównych miast: Andrijevica, Berane, Bijelo Polje, Danilovgrad, Kolašin i Šavnik, a także pięć miasteczek Virpazar, Grahovo, Žabljak, Petrovac i Rijeka Crnojevića. Pozostałe terytoria Czarnogóry były częściowo wyzwolone.

Do 13 lipca 1941. Na terytorium Czarnogóry stacjonowała jedynie włoska dywizja piechoty „Mesina”. Od razu po wybuchu rewolty Włosi przetrzucili do Czarnogóry 5 dywizji: „Pusteria”, „Taro”, „Venecia”, „Kacatori dele Alpi” i „Pulie”, a także kilka samodzielnych jednostek oraz grupę albańskich ko-

laborantów. Włosi zgasili powstanie 14 sierpnia. Czarnogórcy kontynuowali walkę partyzancką po upadku powstania.

Po upadku powstania nastąpiły niemiłosierne represje, a także wywózki do obozów koncentracyjnych. W trakcie walk serbscy nacjonaści (czetnicy) nie podporządkowali się dyrektywom wojennym KPJ, zachowując przyjazne relacje z okupantem. Powstanie zostało również potępione przez metropolitę Serbskiego Kościoła Prawosławnego, który później popierał działania wojsk okupacyjnych.

Z powodu ostrej ofensywy wojsk okupacyjnych oraz czetników wspomaganych militarnie i żywnościowo przez Włochów, partyzanci przenoszą się do Bośni. W czasach SFRJ 13 lipca świętowano jako dzień powstania zbrojnego narodu czarnogórskiego, a obecnie jako dzień państwowości Czarnogóry. Antyfasyzm jest fundamentem pokojowej koegzystencji i jest podkreślany jako wartość przez najważniejsze osobistości w kraju.

W wyniku powstania zlikwidowano największy ówczesny garnizon faszystowski w Europie. Około 1000 Włochów poniosło śmierć. Jean Paul Sartre powiedział, że powstanie było wydarzeniem, które natchnęło inne europejskie narody, pokazując w którym kierunku mają podążać.